

Neven Budak i Vjeran Katunarić

Predgovor

Ovaj zbornik nastao je na temelju priloga sa skupa Hrvatski nacionalni identitet u globalizirajućem svijetu, održanog 27. studenog 2008. godine u organizaciji Centra za demokraciju i pravo Miko Tripalo i pod pokroviteljstvom Predsjednika Republike Hrvatske, gospodina Stjepana Mesića. On je održao uvodni govor i njegov tekst je prvi u nizu priloga u zborniku.

Tema o odnosu između globalizacije i nacionalnog identiteta nije, dakako, originalna. U proteklih dva desetljeća u Hrvatskoj je objavljeno nekoliko knjiga, zbornika ili tematskih brojeva časopisa s takvom ili sličnom temom. Pa ipak, tema nužno ne određuje sadržaj. Ne samo da su mogući različiti pristupi poimanju nacionalnog identiteta, dakako i dobrih i loših strana globalizacije, nego se mijenja i kontekst u kojem se oblikuje hrvatski identitet – nacionalni, građanski, kulturni, politički... Jednako tako, pored starih otvaraju se nova pitanja, a traže se i odgovori na neodgovorena pitanja. Jedno je takvo, na primjer, pitanje regionalne pripadnosti Hrvatske. Da li je ona, osim srednjoeuropske i mediteranske, također i balkanska država, je li to bila više u prošlosti nego danas ili će biti ubuduće – ovisi, naravno, i o tome kako ćemo definirati glavna povijesna, kulturološka i geografska obilježja tih područja, a da opet izbjegnemo njihovu stereotipizaciju. Nadalje, hoće li članstvo u Europskoj uniji Hrvatsku više ili manje vezati za ta područja ili možda za neka druga, europska ili izvaneuropska?

Očigledno je da su to otvorena pitanja i da nacionalni identitet ne sadržava katalog pitanja i gotovih odgovora na pitanja o našem ko-

lektivnom podrijetlu, pripadnosti i daljnjoj sudbini. Stoga se i u ovom zborniku ponovo, ali opet na nov način, raspravlja o identitetu općenito i o hrvatskom identitetu posebno, kako na teorijskoj tako i na konkretnijoj, empirijskoj i praktičnoj, primijenjenoj razini. Premda dosta širok – budući da obuhvaća dugotrajne, konjunkturane i događajne slojeve identiteta, razdoblja u prošlosti i moguće obzore budućnosti, kao i niz znanja iz različitih znanstvenih i stručnih disciplina – raspon pristupa u ovom zborniku ipak je u nečemu specifičan i ima prepoznatljiv profil u suvremenoj hrvatskoj akademskoj sredini te u političkoj javnosti, uspoređi li ga se s nekim zbornicima na sličnu temu, pisanim s drugih polazišta. Tako u ovom zborniku nema zagledanja u prošlost da bi se odgonetnula sadašnjost ili možda odredila budućnost Hrvatske. Elementi identiteta u prošlosti toliko su raznovrsni da konstrukcija identiteta pomalo nalikuje šopingu. Konstruktori, da parafraziramo jednog autora u ovom zborniku, uzimaju iz prošlosti ono što im u danom trenutku odgovara, ovisno o njihovu političkom ili srodnom interesu. U zborniku se ta činjenica naglašava na više mjesta. Možda je jedina točka suglasnosti među autorima njihova rezerviranost prema primordijalističkom shvaćanju identiteta, po kojemu ne samo da je naš *mi* uglavnom isti – s obzirom na opseg kolektivnog identiteta ili zajedničke pripadnosti, sposobnosti međusobnog prepoznavanja i konvergentnih putova u prošlosti i sadašnjosti – nego su slično, tobože već odavno, određeni i naši odnosi s *drugima*.

Ako ništa drugo, globalizacija je, zajedno s približavanjem Hrvatske Europskoj uniji, snažno uzdrmla takva uvjerenja koja su u Hrvatskoj još uvijek rasprostranjena. Ne samo da u sve većem i sve povezanijem, ali i sve nesigurnijem i rizičnijem svijetu ima sve manje mjesta za ustaljene predodžbe o *prijateljima* ili *neprijateljima*, svojstvene starom svijetu nepokretnih, ali često i međusobno zavađenih zajednica, nego u pitanje dolaze samopredodžbe o podrijetlu naroda, njegovoj kolektivnoj sudbini, civilizacijskoj pripadnosti ili ugledu u međunarodnoj zajednici.

U prvome dijelu zbornika autori s različitih teorijskih polazišta i uzimajući u obzir srednjovjekovna i rana novovjekovna razdoblja propituju mogućnosti i prakse oblikovanja hrvatskog identiteta. Pritom

naglašavaju da proces oblikovanja tog identiteta nije završen, a teško da i može biti.

U drugome dijelu propituju novo značenje nadnacionalnog identiteta koje dolazi s integracijom Hrvatske u Europsku uniju, te upozoravaju na mijene u hrvatskoj vanjskoj politici s obzirom na njezine poželjne ciljeve i stvarne mogućnosti i rezultate.

U trećem dijelu zbornika riječ je o politikama identiteta općenito i u slučaju Hrvatske, posebno kada je riječ o (mijenama) hrvatske kulturne politike.

Najzad, u četvrtome dijelu zbornika raspravlja se o hrvatskome političkom identitetu, vrijednosnom sustavu, stvarnom i poželjnom.

U cijeloj je knjizi prikazan niz primjera vizualnog identiteta Hrvatske u interpretaciji najpoznatijeg autora dizajna na tom području, Borisa Ljubičića.

Premda u pojedinim priložima ima dosta izazovnih, možda u nekim aspektima spornih, ideja ili tvrdnji, uredničke smo intervencije ograničili samo na ispravljanje uočenih tehničkih ili faktografskih pogrešaka. Sadržajne strane priloga u zborniku, gdje se govori o temama o kojima u društveno-humanističkim znanostima niti nema jednodušnih shvaćanja, prepuštamo prosudbama stručne javnosti.